

תְּכִיזוּ אֶדָם זַעֲקוּ—הוֹפִיעִי!
וְהַעֲדוּ פֶּסֶד תְּרָטָם—
וּבְכֹל הָאוֹת
הַנֶּזֶן הַקְרִידִים עֵין
וַיִּרְאֶה כְּלֶהֱבֵס מִסְפָּר—
הִנֵּה!...
אֲרוּר הוֹשִׁיט אִיסוֹת יְרִים
אֶל צְפוֹר כְּתוּשָׁה
שְׁסוּעַת צְנָאָר.
עַל מִפְּסָקָה אֵת תְּרוּוֹי
הַזְּהוּבִים אֲשֶׁלִיךְ.
רְצִיתִי רֶבֶק אֶל מְנַסְּיָה—
תְּדַרְגָה שְׁלִי.
אֶף רְצִיתִי קְרָא לָךְ: בְּאִי.
כֵּן עוֹד אוֹפֵק לֹא עָטָם.

עַל כְּפִי, מְכַקְרַת רֵאִי,
רְרוֹר כְּחֵלִי שׁוֹתַתָּת רָם.
הַסְּבִיתִי לִי גִינְטָם... תְּקַשִּׁיכִי לִי עֲכָשָׁיו:
הַכֵּל, הַכֵּל נְמוֹג, כְּמוֹ חֲזוֹן אָפֶרֶ;
פְּסָנְתָר הַפְּסֵר נָם, שְׁקִטּוֹ תַפִּי הַטֵּב,
אֲנִי נוֹשֵׂא עָרֶךְ אֲנִינְטָה סִתְפֶּלֶל.
הַסְּבִיתִי לִי גִינְטָם... הֲבָרִי כֵּן בְּךָ כְּתוֹק:
הַשְׁמֵשׁ מְכִבֵּינָה וְהַאֲוִיר חֲמִים;
בְּאִי עֲפָדִי אֲלִי שְׂדֵה רְחוֹק,
אֶל אֲדָמָה הֲרָה לְאֵלֶּךָ תְּאוֹמִים.
כְּמוֹ מִיתָר מְכַרְיֵק בְּרֶכְנֵי תְּפִזָּם,
אִינְלוֹת יִשְׁפִילּוּ זְקָנִים מוֹכִים;
אֲחֻזִי כְּפוֹת נְתָרֵד וְנִשְׁתוֹמֵם—
צְמֵד תִּינֹקוֹת בְּאֲנָדָת כְּשָׁפִים.

עֵרוֹן גְּנוּךְ יִקְדֵשׁ בְּרִית אֲכִיבִית
מִלְתָּלִים וְזִלְפוֹ פֹז לֹא יִאֻיֹּכֵן...
עֲלִי קֵן שְׁפִתֶיךָ הַעֲנֵג מְרָעִיד
יִגְוֵן הַשְׁחֹק— צְפוֹר נְפִלְאֹת גְּנוּ.
אֶף אֲנִי אֲלֶחֶשׁ: הַבִּיטִי גֵא יִרְוֹנָת,
הַטֹּלֵם בְּרִיתוֹ עֲמָנִי לֹא הַפִּיר;
לְכִבִּי— עוֹלָל הוֹרֵר נְמוֹל כְּתַנְתָּ,
וְעֵינֶיךָ לֹא כְּמוֹ אֲנָמִי אוֹפִיר.
אֲזִ אֲרִתִּיעַ הֲנָה: אָפֶא אֲדָסָה—
גִּינְטָה וְאֲנִי אֲתִינִי עַד הַלֹּם;
גִּינְטָה וְאֲנִי אֶל בְּרַכְתֶּךָ נְצִטָא,
אֲנַחְנִי חַפְצִים לְהוֹלֵר הַיּוֹם.

ר' ב.

ל הערכת המשבר בספרות

המשורר העברי פותח את ועידת הסופרים העברים בתל-אביב. הוא מספיד את הנפטרים ונדמה שהוא מספיד גם את החיים. הוא מספר מעשיה מימי המלחמה על סחר-מכר בנרות ללא-סתילות, הנמשל: תחיה מדינית בלי ספר עברי. הוא מדבר על המשבר בספרות העברית. וכדברו נדמה, כי משבר זה הוא כלו חזיון יהודי וכי יחידים אשמים בו. אשמים המיצנטים שאינם. אשמים המנהיגים של המחנה הציוני. הם אטמו אונם משמוע. לכבם לא יבין. לו הבינו והיה המצב אחר לגמרי.

ביאליק יוצא אל הגולה. בבזיל הוא שר: "ראיתכם שוב בקוצר ידכם". הוא עובר מדינות שונות. בכמה מהן הוא רואה חרבנן של קהלות ישראל. "אל מי תדברו וחמשת חושיהם ניטלו מהם". עד כי יגווע. גביר כי ירד מנכסיו ללא תקוה כי עוד ישוב למעמדו הראשון. מתים המתהלכים בצללי חיים. "אלו ידעתי כי שדות האיגודה" עוטרם בר—"כי עתה ברכתים".

זועה בלב המשורר וזועה בכל אשר ישנה. גנה תמונה: יאמרו עליו, על רבי לייב שרה'ס, שהיה בא לשווקים ולירידים, שוכר חנות ריקה ועומד בטח חנותו. וכל מי שבא לחנותו היה מתיר את כפתורי קפוטתו. ואמר לו: ראה בתכריכך, שמת אתה—אף אני לא באתי אליכם אלא בתפקידו של רבי לייב שרה'ס..."

המשוררת Vacaresco הנ"ל המדובר הוא על יצירת ארצות הברית של אירופא. והיא, המשוררת הרומינית הצעירה היליני ויקריסקו, מדברת על הנושא הזה מנקודת המבט של הספרות והאמנות של העמים הקטנים. היא מסקטת את האיחוד

הזה הוא לטובתן של אילו. היא אומרת בין השאר: "עדיין ישנה האפשרות לעמים קטנים לפתח את אמנותם וספרותם. אלא שאחדים מהם כבר הרגישו במשבר של הספר הלאומי. מרבים לתרגם מן הספרויות הגדולות וצלן מכביד על היצירה המקומית. ומה אם הגבולות יטושטשו עוד יותר? לספרות צעירה אפילו אם היא בעלת חטיבה מיוחדת קשה לעמוד בקשרי המלחמה עם האימפריאליזם המסורתי של הספרויות הגדולות. בעולם הכלכלי דואגים להגין על החלשים. אך מה אפשר לעשות בעולם הרוח? יש כאן פרובלימה חמורה. אך אם לא תבוא הגנה אז תחליל ההגירה של הסופרים האלה משפותיהם הם אל השפה הכובשת. בהתקרבות העמים זה אל זה יקרכו גם את מיתתם הרוחנית. כבר נעלמה התלבושת הלאומית. העירוני שווה הוא בכל מקום. הספרות גלוית למהלך זה. נגזרות אמנות-העם וספרות-העם. קרוב היום שגם הרועה בהרים יטמין את מקסרתו מעשה-ידידו וישכח את שירותיו. קרוב היום ואנו כלנו נתהלך בתוגה בבתי-המוזיאון ונסתכל בשוירים האחרונים של החיים האמנותיים העצמיים של העמים האלה.

כאלה וכאלה דברה המשוררת הצעירה. היא ראתה את השאלה מחוץ לגבולות עם אחד, היא ראתה את הגורל הסטוסי של הלאומים הקטנים. בליבך, עיר מולדתם של האחים מן, עמדה

המספרת אינולדה קורץ ביום 3 בספטמבר שנה זו המספרת הישישה אינולדה קורץ ודברה בחרדה על גורל הספרות בהווה:

"האמנם חל הסטק בערך הספרות, בערך ההשפעה ההודית שבין הכתב והחיים, היתכן כי יחול ספק כזה? אי אפשר לי לצייר לעצמנו את מצבו של איש-המערב, אם יוקח ממנו פתאום עולם הכתב, אם יעזבו אותו כל ידידינו.

שהיא לבדה יכולה לעשות את העבודה. מחוץ לתחום הזה יש צורך להחזיר את האדם למקורות החיים, למצינות ראשונים. ממהלך זה תלוי גורל האנושיות וגם גורל הספרות.

באין רואים ובאין שומעים ממשיכה נשמת האדם היום את חייה. בדומיה היא מושיטה קרני-משוש. מעולם לא היה כל כך רב מספר המחפשים כמו היום. מוטל על הספרות לשמש משען לאנשים ונשים האלה. לבנות להם נוה בטוח בתוך המכתה הכללית.

כה: מתוך פרספקטיבה עולמית, ראתה המספרת הישישה את המשבר

בספרות.

שלש דעות, שלש תפיסות. שלשה חוגים שמתרחבים

בשולי
הדברים זה על גב זה.

אדוארד הריו מנסה בספרו החדש "ארצות הברית של

אירופא"¹ לענות על דברי המשוררת הרומינית. לדידה אין השד נורא כל כך. הוא מראה כי אירופה היתה תמיד חטיבה אחת בעולם הרוח, האמנות והשירה.

כך היה בימי הביניים, בימי הרינסנס, בימי ההשכלה והרומנטיקה. התחומים היו מובלעים זה בזה. היו זרמים כלליים וכל עם לקח מחברו ונתן לחברו. המוטיבים הרחניים לא הודו בגבולות המדיניים. הם נדדו ממדינה למדינה.

כמו כן אנשי הרוח הגדולים. רוח אחד החיה את כל עמי התרבות. ואעפ"כ לא מנע מצב זה את הצביון העצמי אשר לכל עם ועם. יותר מזה. לא נתקפחה

גם האינדיבידואליות של היחידים. מיכאל אנגילו ורפאל היו בני תרבות ובני תקופה אחת ובכל זאת גדולים ההבדלים שביניהם מן הדמיון אשר להם. אף

עתה אין על העמים הקטנים לפחד מפני העמים הגדולים. אם יש בהם שאר רוח אז כל כלי יוצר עליו לא יצלה. הסכנה האורבת לרוח אירופא היא

מאמריקא מצד אחד ומן המזרח מצד שני. אך לשם כך צריכה כל אירופה להתאחד ואז ממילא תבוא התשועה לכל, הגדולים והקטנים ביחד.

כה וכה ינחם הריו. הוא מרחיב את הדבור לצד אחד של השאלה ואוסם אונו ושומע בכבוד לצד השני של השאלה: על החשש שמא בכל

זאת יבלעו הגדולים את הקטנים. כל ראיותיו לקוחות מעמית התרבות הגדולים גם בכמותם: צרפת, אנגליא, גרמניא, איטליא. כאן ההשפעה ההדדית לא

יכלה להחניק את העצמיות. והחדירה מבחוץ לא היתה כל כך מהירה ופזיזה כמו היום. אך מה עם העמים הקטנים, אשר ינהלו רק לאטם בשלבי התרבות

בשעה שההשפעה של הגדולים הולכת בצעד-צעד? ומה גורל העם העברי, למשל, שחלונות ביתו הרעוע פתוחים לכל צד ומזונו הרוחני הוא כמעט כלו

תרגום והעתק? סתם הריו ולא באר.

ואולי יש נחמה אחרת, הנה לפני שמונים שנה ראה שויטנהויאר

את אסון הספרות—בשכר הסופרים: "אין תקנה לספרות כל עוד שיש שכר-סופרים. דומה כאילו מארה שרויה על הכסף: כל סופר הכותב בשל השכר-

מתקלקל. הספרים המצוינים ביותר נכתבו בימים שלא שלמו עדיין שכר סופרים או שלמו רק מעט מאד. גם פה מתאמת הפתגם הספרדי: כבוד וכסף אינם נכנסים לתוך מלתחה אחת. אך כיום שחדלו לשלם שכר-סופרים או

שהקטינוהו עד מאד הרי שוב משחקת לנו התקוה, שנזכה לספרים מצוינים... בית הכרם

מנהלינו, עזרינו ומנחמינו. כל אותה הפמליא של אנשי-הנצח. המלוים אותנו בחיים, ואנו נשאר לבדנו עם המכונות המטרופות, שקול שאונן משתק את המוח, ועם ידיעות על מצב הולוטה, המיבשות את מעינות הלב.

אם אנו היינו באים להגיד מה לנו ספרות העולם, היה זה למעלה מכחננו. מי יכול לתאר במלים את אשר לא-יתואר, המעטף אותנו כמו אטמוספירה שניה, שבה אנו שואפים רוח ומתחדשים לבקרים? האמנם אפשר כי ספרות-עולם זו, שיחת-רוח-העולם זו, תפסק פעם באין אונים אשר תקשבנה לה?

יצירות הספרות אינן מקסם-שוא. הן עולות על יצירות המציאות.

בספרות אנו חיים חיי-משנה, למעלה מן הזמן והמקום. היא המקשרת את הדורות, בה ממשיכים אבותינו את חייהם, בה אנו מפלסים נתיבות לבנינו אחרינו. בקסם המשורר אנו משתנים למאה דמויות, אנו צוחקים ובוכים אתן, אנו מגלים בהם את עצמנו, אין לשער את דלות בני אדם המשוללים חסד הספרות. ואיש התרבות יעזוב לרצונו את האוצרות האלה וירד מטה-מטה?

על מה עזבו רבים את הספר הרציני? המשבר הכלכלי אינו מבאר הכל, שהרי צרכים חדשים אחרים כובשים את לב הבריות. אומרים: האספורט דוחה מפניו את צרכי הרוח והוא שכבש את לב הנוער. אך האספורט שלט גם ביון והוא לא מנע אומה זו להיות לאור גויים עד היום הזה. מן המנורה

אשר ליון אנו מדליקים עוד היום את פנסינו אנו.

לא. הסכנה הגדולה ביותר האורבת לספרות מקורה בטכניציא של כל החיים, מכאן השטחיות ובריחת הנשמה.

הקריאה היא פעולה של יצירה. הוא שתוף ביצירת המשורר. המתחדשת בשנוי-גוון ברוחו של כל קורא. זהו גם יקוד האושר בקריאה. כי

הקורא נהנה ממה שהוא מכניס משלו לתוך הספר. דבר-מה חיובי ומקורי. הקורא הנלהב, אפילו הפשוט ביותר, מחדש את היצירה הספרותית ברוחו

הוא. אך-מה שבא מבחוץ אל האדם, מה שהוא מקבל אך ורק כמתנת אחרים, בלי השתתפותו הוא בעמל היצירה—זה אינו מחמם ואינו מזין אותו ואינו

מוסיף מאומה לנר אלהים בנשמת האדם. האיש המבקר יום יום בראי-נוע והשומע יום יום את הרדיו, בלי אשר ימשיך גם לקרוא בספר—האיש הזה

הולך ומדלדל ברוחו, וכך אובדים מליונות אנשים לספר, הם חסרים אחיזה ורכוז נפשי. הם מתהוללים ומסתובבים במעגל הנתן בידי אחרים. הריקניות

משתלטת בהם ומביאה אותם למלא רוחם בקש וגבב—והמצב הולך ומחמיר. הטכניציא השתלטה כמעט בכל ספרות החיים. המכונה-הגולם שהאדם

יצר לו לשרת לו הפכה את פניה לעומתו והיא מושכת אותו בסכוביה ללא-מוצא. מקודם הוציאה ממנו את נשמתו היחירה, אחר-כך הוציאה את לחמו

מפיו ועתה אומרת היא לקבור חיים את פרי בטנה, את המשק המודרני. בלי משים נזכרים אנו באגדה על שתי הנערות, אשר בפקודת אדון אכזרי

טוחנות כל היום והזיכרונים בלי שמי שהוא יהנה מזה, עד אשר הסחנה מתפקעת ומפיצה קטב ודבר מסביב.

אך יש גם סימנים לשנוי ערכין, אולי הגיעה כבר תקופת-המכונה למרום פסגתה ומתחילה ההליכה חזרה. אומרים כי מתחילים לצמצם במכונות

ולשוב אל עבודת האדם. אין חפץ בטחנת הזהב אם היא רק מגדילה פיד האדם. יש המצאות חדשות אשר אין להן דורש, באשר גם הן עלולות רק

להגדיל את צבאות מחוסרי עבודה, את המכונה צריך להעסיק רק במקרים

1) Eduard Herriot: Vereinigte Staaten von Europa, Paul List Verlag, Leipzig, עמורים 340